

Oude steenbakkerij wordt biodiversers woonproject

Tijdelijke natuur in Rijkevorsel

tekst: Michel Geys

Vaak wordt toekomstgrond rond industriebedrijven of voor woonprojecten ingezaaid met gras en meermaals gemaaid. In het beste geval wordt een bloemenmengsel ingezaaid, maar als de nieuwbouw start verdwijnt alles.

Dat het ook anders kan bewijst de gemeente Rijkevorsel. Een braakliggend terrein van 3,6 ha, hartje St. Jozef, in afwachting van nieuwbouw, liep het risico een doorn in het oog te worden bij buurtbewoners. Door de aanleg van tijdelijke natuur kreeg het domein een positieve uitstraling.

Nieuwe woonprojecten zijn noodzakelijk om ieder van ons de kans te geven zich te huisvesten. Al te vaak beperkt dit zich tot woningen, een klein speeltuintje, wat bomen in de straat en enkele zitbanken. Gemeente Rijkevorsel ademt groen uit. Het project Site SAS te St Jozef Rijkevorsel laat zien hoe tijdelijke en blijvende natuur, afbraak en woningbouw samen kunnen gaan.

Geschiedenis

De steenfabriek SAS werd opgericht in 1906, de activiteiten stopten in 2009. Ze bevindt zich aan het kanaal Dessel – Schoten dat gegraven werd in 1864 in het gehucht St. Jozef Rijkevorsel.

Basisproduct voor het bakken van

de stenen was klei, gevormd in het Oud-pleistoceen; de kleilaag rond Rijkevorsel was zo'n 30 m dik. Tijdens de laatste ijstijd, ongeveer 12.000 jaar geleden, werd de laag bedekt door een dunne laag dekzand afkomstig van de zanden van de droge Noordzee. De klei was dus eenvoudig te ontginnen. In 2011 werd het terrein opgekocht door de gemeente met het doel er nieuwe woonegelegenheden op te trekken.

Enkele kenmerken

- Totale oppervlakte 3,6 ha waarvan de verhouding tussen bebouwing en groen ongeveer 40/60% zal worden.
- Klimaatneutraal bouwen: geothermische installaties,

Gemeente Rijkvorsel

Ligging: in de Belgische Noordkempens, in vogelvlucht op 10 km van de Nederlandse grens omgeving Baarle-Nassau. De drukke verkeersweg NI4 loopt dwars door het centrum van zuid naar noord.

Inwoneraantal: 12.500.

Landelijke gemeente met veel land- en tuinbouwbedrijven.

Industrie vooral rond het kanaal Dessel- Schoten in het zuiden van de gemeente.

Verscheidene natuurgebieden in en rond Rijkvorsel, vooral bij de oude kleiputten.

Bijencentrum 'De Raam' met grote bijenvriendelijke tuin toegankelijk voor het grote publiek.

zonnepanelen, passieve koeling, hernieuwbare energie.

- Site SAS is industrieel erfgoed, laatste activiteit in 2009. Er wonen nog vele ex- werknemers met vele herinneringen in de buurt. Vandaar dat men ervoor koos het woonproject te integreren in de directe omgeving met als eyecatcher en baken de hoge SAS toren.
- Biodiversiteit: de omliggende natuur zal geïntegreerd worden in het woonproject. Er zijn inheemse beplanting, bloemrijke graslandjes en infiltratiebekkens (poelen) voorzien.

Tijdelijke natuur

Tijdelijke natuur moest de overgang vormen tussen het moment dat de gebouwen op de site werden afgebroken in 2017 en de bouw van het nieuwe woonproject dit najaar 2023. De nieuwe natuur en het dierenleven dat sinds 2017 op het terrein ontstond kan door de gekozen aanpak perfect migreren naar het toekomstige park en is niet gedoemd om te verdwijnen.

Diversiteit

In 2018 hebben wij langs de drie straatkanten van het terrein stroken van ongeveer tien meter breed

ingezaaid met inheemse bloemenmengsels. Dit trok veel dieren naar de plek en leverde voor de omwonenden een ware bloemenpracht op. Het middelste deel, zo'n drie hectare groot, bleef onaangeroerd. De natuur kon er ongestoord zijn gang gaan. De stukken met verharde ondergrond staan voor een groot gedeelte van het jaar onder water. Het is ongelooflijk hoe de natuur

Putter maakt gebruik van de droge en ingezaaide delen

Graspieper in het vochtige gedeelte (Foto's: René van Echelpoel)

Het onbewerkte, natte deel van het terrein (Foto: Michel Geys)

Impressie nieuwe woonwijk (Beeld: Kollektif)

zich op zes jaar tijd weet te ontwikkelen.

Het verschil in ontwikkeling tussen de onbewerkte verharde bodem die 100 jaar onder de steenbakkerij lag en de bewerkte en ingezaaide zijkant (straatkant) met de bloemenweide in volle pracht kan niet groter zijn. Deze twee leveren samen de rijke biodiversiteit van deze plek.

Tussen de onbewerkte verharde grond en de bewerkte grond zijn duidelijke verschillen, zowel in plantengroei als gebruik door insecten. Op het onbewerkte, natte, deel, schoten pioniersoorten op zoals zachte berk, grauwe abeel, canadese en balsempopulier. Ook de wilgen met Schietwilg, grauwe wilg, boswilg en geoorde wilg waren goed vertegenwoordigd. Vogels zoals graspiepers, veldleeuweriken, rietgorzen en watersnippen op doortrek maken hier gebruik van.

Er werden drie bloemenmengsels uitgezaaid: akkerbloemen A2, bijen en vlindermengsel B12 van Ecoflora en kleurrijk-tijdelijke natuur B1 van Cruydt-hoeck. Hierbij worden de een- en tweejarige opgevolgd door de vaste, doorlevende soorten. Van deze bloemenweiden maakten heel

andere vogels gebruik. Op de zaden kwamen vooral putters, kneuen en barmsijzen af. Ook de insectenfauna was verschillend. In het onbewerkte deel zaten vooral libellen en waterinsecten. Bij de mengsels waren veel insecten zoals vlinders en bijen te vinden.

Toekomstig park

In afwachting van de aanvang van de bouwwerken, is men reeds gestart met aanleg van de groene zone. Vertrekkend vanaf de bestaande natuur in het noorden, wordt die doorgetrokken tot in het hart van de woonwijk. Er zijn in bestaand en nieuw bos, houtkanten, bloemrijk grasland en infiltratiebekkens of poelen met knuppelpaden voorzien. Alle facetten die voor een maximale biodiversiteit zorgen, zijn aanwezig om de inheemse fauna ten goede te komen. Voor de nieuwe inwoners (kinderen), creëert men een leefwereld waar men kan spelen op de speelberg en in de speeltuin. Er is mogelijkheid voorzien tot sporten, evenementen organiseren op de pleintjes maar ook voor rust en privacy. Een doordacht project.

Conclusie

Door de aanleg van het park al te starten voor de bouwwerken, kan die tijdelijke natuur deels gespaard blijven. De fauna die zich hier de laatste zes jaar vestigde, krijgt zo de kans om te migreren van tijdelijke naar nieuwe natuur. Hierdoor wordt het geen verhaal van een 'ecologische val' waarbij het territorium van bijen, vlinders, kevers enz ten bate van de woningen vernietigd wordt. Er blijft mogelijkheid tot migreren naar natuur zowel binnen als buiten de site, met dank aan alle initiatiefnemers.

Met dank aan Nina De Vrij, beleidsmedewerker gemeente Rijkvorsel en Adak voor de medewerking.

*Michel Geys is ecologisch tuin- en landschapsarchitect en heeft samen met zijn broer Luc een tuinaanlegbedrijf met ecologische kwekerij.
www.natuurtuinen.be*